

ARMOEDE IS OOK LOKAAL
DE LOKALE
ARMOEDEBAROMETER
LIER

DECENNIUMDOELEN
Geef armoede geen kans

EEN DECENNIUM ARMOEDIG BELEID

Waarom een lokale armoedebaarometer?

Gemeenten en steden krijgen een steeds belangrijkere rol in de strijd tegen armoede. Zij staan immers, samen met het middenveld en verschillende welzijnsactoren, vooraan in het lokale veld. Daar vinden ze onder hun bewoners gezinnen die leven in of nabij armoede en gezinnen die nood hebben aan versterking, hulp of begeleiding. Zij staan ook vooraan om geconfronteerd te worden met nieuwe noden, doelgroepen en sociale risico's.

Het OCMW-decreet en het decreet lokaal sociaal beleid plaatsen bijgevolg de gemeente, het OCMW of binnenkort de sociale dienst van de gemeente, centraal in een netwerk van organisaties die één voor één vertrekken van de uitbouw van de rechten van de mens.

De decentralisering van het welzijns- en meer bepaald het armoedebestrijdingsbeleid gebeurt binnen een brede beweging waarbij lokale besturen meer verantwoordelijkheden krijgen. Ook op andere beleidsdomeinen worden gemeenten geconfronteerd met nieuwe opdrachten. In vergelijking met Nederland of het Verenigd Koninkrijk gaat dit in België nog niet zo ver. In die en andere landen zijn lokale besturen dé organisator van het sociaal beleid. Dit gaat vaak gepaard met een besparingsoperatie voor de hogere overheden, met alle gevolge van dien voor het lokaal sociaal beleid. De Vlaamse decentralisering verloopt –voorlopig?– anders.

Meer bevoegdheden veronderstelt ook meer beleid. De uitdaging voor de Vlaamse gemeenten en steden is dan ook het uittekenen van een armoedebestrijdingsbeleid.

Eén zijde van die uitdaging is dat gemeenten heel wat moeten ondergaan waar ze zelf geen vat op hebben. Want het zijn niet zij die verantwoordelijk zijn voor complexe situaties die veelal het resultaat zijn van mondiale ontwikkelingen, zoals de toenemende globalisering, de economische crisis en de toenemende migratie- en vluchtelingenstromen. De lokale overheden zijn ook niet verantwoordelijk voor het Vlaamse of federale beleid rond bijvoorbeeld minima, werkloosheidsuitkeringen, de kostprijs van energie en water, het woonbeleid, ... Maar ze dragen er wél de gevolgen van.

De andere zijde van de uitdaging is dat gemeenten wél een beleid kunnen voeren: een sociaal woonbeleid, toegankelijke scholen, voldoende kinderopvang, een inclusief leefloonbeleid, een outreachende werking, een sociaal energiebeleid, samenwerking met armoedeorganisaties, middenveld en welzijnsactoren, ... Kortom, gemeenten kunnen een breed armoedebestrijdingsbeleid ontwikkelen, uitbouwen en financieren.

Meer bevoegdheden veronderstellen ook meer middelen. Deze komen van Vlaanderen en de federale overheid, maar komen ook van de eigen belastingen. Een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid houdt dan ook een inkomsten- en uitgavenbeleid in dat kiest voor armoedebestrijding en meer welzijn.

Een lokale armoedebaarometer helpt gemeenten bij het maken van die keuzes.

Een lokale armoedebaarometer

De Armoedebaarometer van Decenniumdoelen vormt de basis van de lokale armoedebaarometer. Deze lokale armoedebaarometer bevat eveneens lokale decenniumdoelen: elke gemeente helpt mee de armoede in Vlaanderen of België te halveren op 10 jaar tijd.

De lokale armoedebaarometer omvat drie decenniumdoelen: de halvering van de kinderarmoede; de halvering van de werkloosheid en het bereiken van het sociaal objectief m.b.t. sociale woningen. Deze drie decenniumdoelen worden verder uitgewerkt met andere cijfers. Hiermee kan elke gemeente een daadkrachtig armoedebestrijdingsbeleid uitwerken.

We vergelijken enkel binnen de gemeente. Vergelijking tussen gemeenten is immers moeilijk. Gemeenten verschillen net teveel van elkaar, zelfs binnen de 15 clusters van de Belfius-indeling. Hoe kan je Aalst met bijvoorbeeld Turnhout vergelijken? Beiden zitten in dezelfde cluster, maar beide steden verschillen hemelsbreed van elkaar. De vraag is dus, wat is de meerwaarde van de vergelijking? Zeker omdat gemeenten heel wat moeten ondergaan. Bovendien spelen de lokale omstandigheden soms een grote rol: sommige gemeenten hebben omwille van hun woonpatrimonium (19^e -eeuwse arbeidersbuurten) een goedkoper huurbestand en hierdoor meer lagere inkomensgroepen.

Gemeenten zijn binnen bepaalde grenzen zelf verantwoordelijk voor een breed welzijns- en armoedebestrijdingsbeleid. De lokale armoedebaarometer helpt gemeenten, armoedeorganisaties en middenveld om die verantwoordelijkheid te duiden en te sturen. De lokale armoedebaarometer is een actie-instrument waarmee het politieke debat over een eigen armoedebestrijdingsbeleid kan gevoerd worden.

In tegenstelling tot de Armoedebaarometer is de lokale armoedebaarometer niet allesomvattend. Er ontbreken namelijk heel wat gegevens over de lokale gezondheid, de geletterdheid, de participatie van mensen die leven in of nabij armoede, ... Dit gebrek is een pleidooi voor een nog gedetailleerdere gegevensverzameling. Als gemeenten meer bevoegdheden krijgen, dan moeten ze ook hun beleid kunnen monitoren. Dit is een gedeelde verantwoordelijkheid tussen lokale, Vlaamse en federale overheden.

Decenniumdoelen

Jos Geysels

Voorzitter Decenniumdoelen

Michel Debruyne

Coördinator Decenniumdoelen

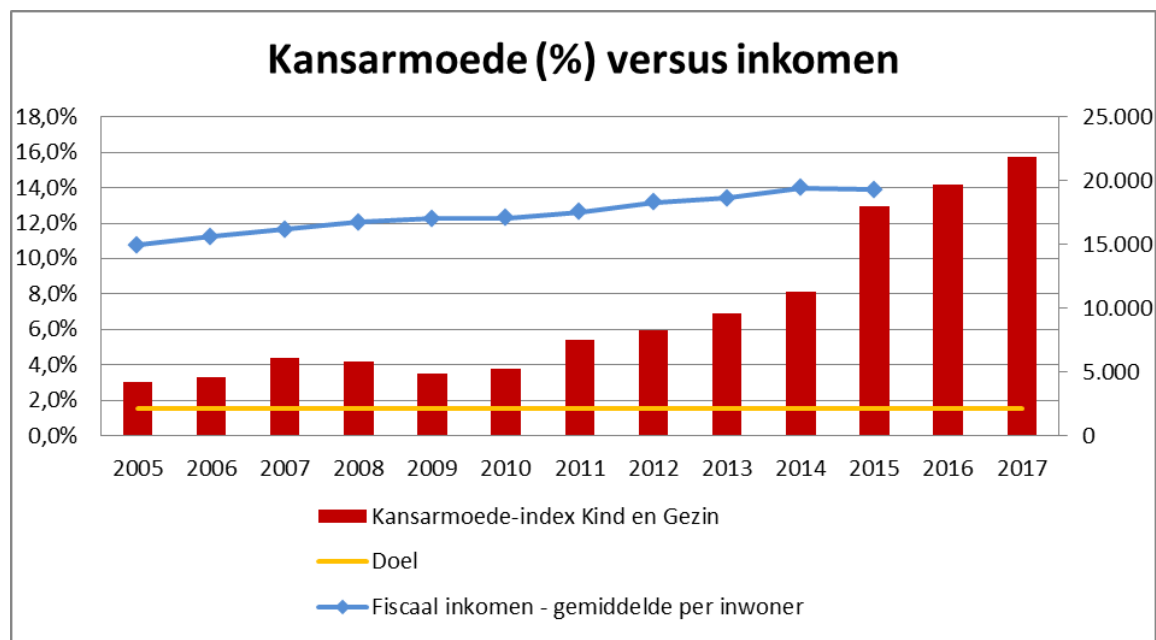
Decenniumdoelen is een samenwerking tussen Netwerk tegen Armoede, Welzijnszorg, Samenlevingsopbouw Vlaanderen, SAM, ABVV, ACV, ACLVB, Christelijke Mutualiteiten, Socialistische Mutualiteiten, UitdeMarge, Minderhedenforum, Beweging.net en wordt ondersteund door CERA

De lokale armoedebaarometer van Lier

1. Armoede versus inkomen

De belangrijkste indicator om de lokale armoede te meten is de kansarmoede-index van Kind en Gezin. De Europese armoede-indicatoren die Vlaanderen en België gebruiken zijn niet te vertalen naar het lokale niveau. De Kind en Gezin-indicator vertelt ons enkel over de armoede bij gezinnen met jonge kinderen. Deze indicator vertelt dus niet over armoede bij gezinnen met oudere kinderen of gepensioneerde gezinnen. Daarom moeten we deze indicator met andere combineren.

Toch is deze Kind en Gezin-indicator zeer belangrijk. Deze indicator geeft ons een inzicht in hoe armoede de komende jaren zal evolueren: een stijgende of dalende evolutie vertelt ons iets over de dalende of groeiende armoede. Helaas is wie als kind armoede kent, vaak gedoemd om later ook armoede te kennen.

Het armoede-decenniumdoel voor Lier ligt op 1,5%; dit betekent een halvering van de Kind en Gezin-armoede in 2005. De Kind en Gezin-indicator voor Lier toont een dramatische stijging: van 3% in 2005 tot 15,8% in 2017. Dat is meer dan een verviervoudiging! Het decenniumdoel is dan ook verder weg dan ooit: meer dan 14%!

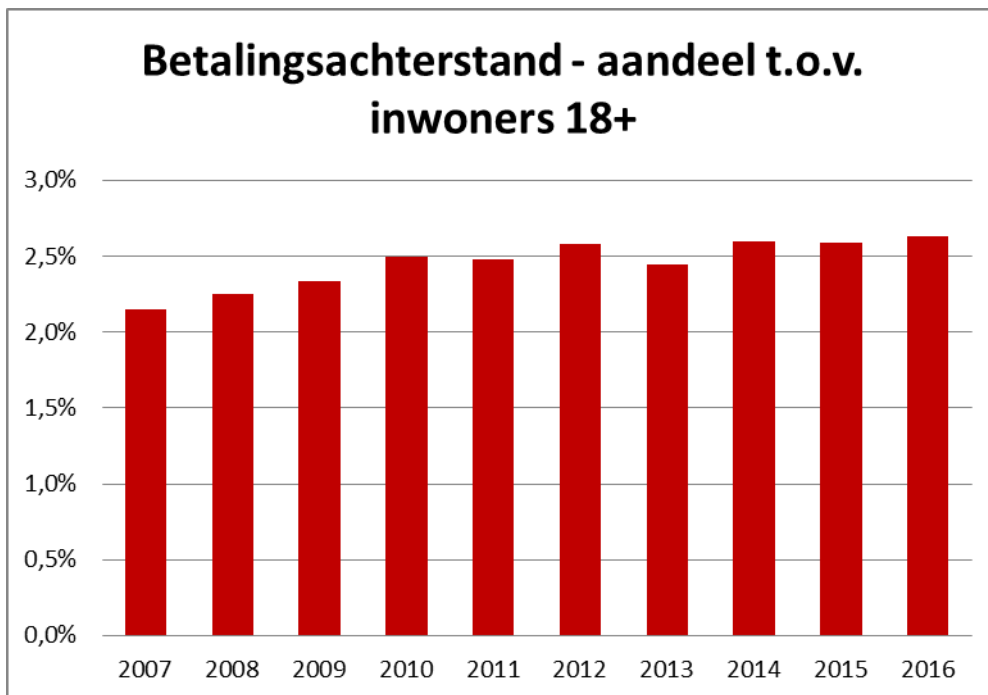
De Kind en Gezin-indicator meet de armoede onder gezinnen met pasgeboren kinderen en heel jonge gezinnen. De indicator vlakt de armoede af door telkens het gemiddelde van drie jaar te nemen. Zo worden grote incidentele wijzigingen opgevangen.

De Kind en Gezin-indicator biedt een blik op de toekomst van de armoede in Lier (en Vlaanderen). Meer en meer kinderen worden geboren in armoede. Dit bepaalt meer dan andere zaken hun leven. Binnen 15 jaar zijn de jongeren geboren tussen 2011 en 2015 ongeveer 18 jaar en hebben ze weinig kans om nog uit de armoede te geraken.

We vergelijken de Kind en Gezin-indicator met de evolutie van het fiscaal inkomen van de Lierse bevolking. De fiscale ontvangsten stijgen van 14.974 euro in 2005 tot 19.307 euro in 2015.

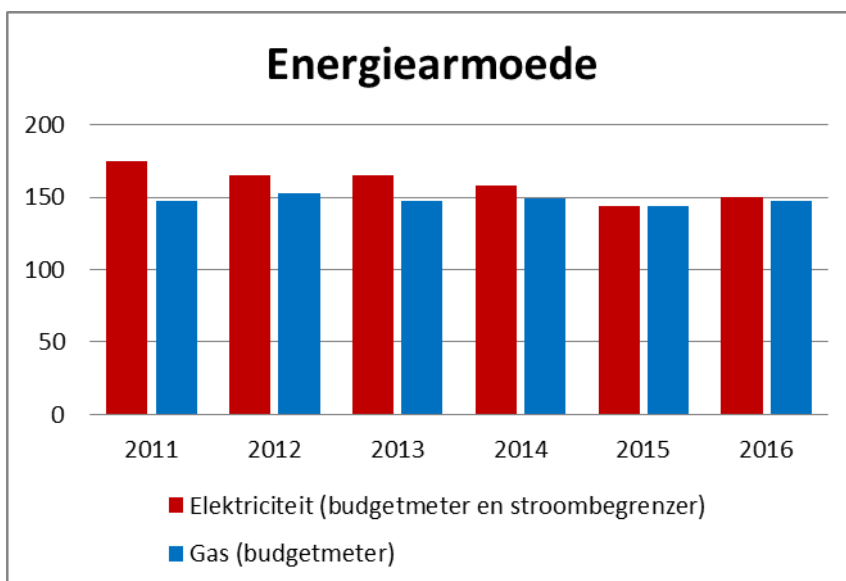
De hoge kinderarmoede vraagt extra middelen voor armoedebestrijding. Ondanks de stijgende inkomsten heeft Lier nood aan solidariteit van Vlaanderen om een antwoord te kunnen formuleren.

De Kind en Gezin-indicator biedt één beeld van armoede in de gemeente Lier. Een andere indicator is de betalingsachterstand. Deze indicator geeft ons een beeld van de omvang van de armoede of het armoederisico in Lier.

We hebben enkel gegevens vanaf 2007 tot 2016. Ook hier zien we een stijgende lijn, al is die minder dramatisch dan de evolutie van de kansarmoede: van 2,2% tot 2,6% over de getoonde periode.

Het stijgende niveau van betalingsachterstand baart zorgen: het betekent dat een steeds grotere groep gezinnen het jaarlijks moeilijk heeft om hun facturen te kunnen betalen. In Lier gaat het over ruim 750 personen.

We zien een andere evolutie als we kijken naar energiearmoede. De volgende grafiek geeft de evolutie weer van zowel de gas- als de elektriciteitsarmoede. Het aantal actieve budgetmeters voor elektriciteit met stroombegrenzer daalt licht van 175 naar 150 voor de getoond periode. Het aantal actieve budgetmeters voor gas stabiliseert dan weer rond de 150. Heel wat gezinnen leven dus in de kou of in het donker leven.

De grafiek van energiearmoede toont een mogelijk beeld van hoe de stad Lier armoede aanpakt. De werking van de Lokale Adviescommissie is hier bepalend. De LAC moet immers voorkomen dat gezinnen afgesloten worden van elektriciteit, gas of water of zoekt naar een oplossing voor heraansluiting. Momenteel werken de LAC's in Vlaanderen op zeer uiteenlopende manieren: OCMW's geven een eigen invulling aan de LAC-werking, afhankelijk van hun beleidskeuzes, hun visie op hulpverlening, het aantal personeelsleden ...

Het beeld van de energiearmoede toont weinig vooruitgang: een minieme daling van de budgetmeters voor elektriciteit is ruim onvoldoende. Het Lierse energiearmoedebeleid moet rekening houden met de groeiende betalingsachterstand en de groeiende kinderarmoede.

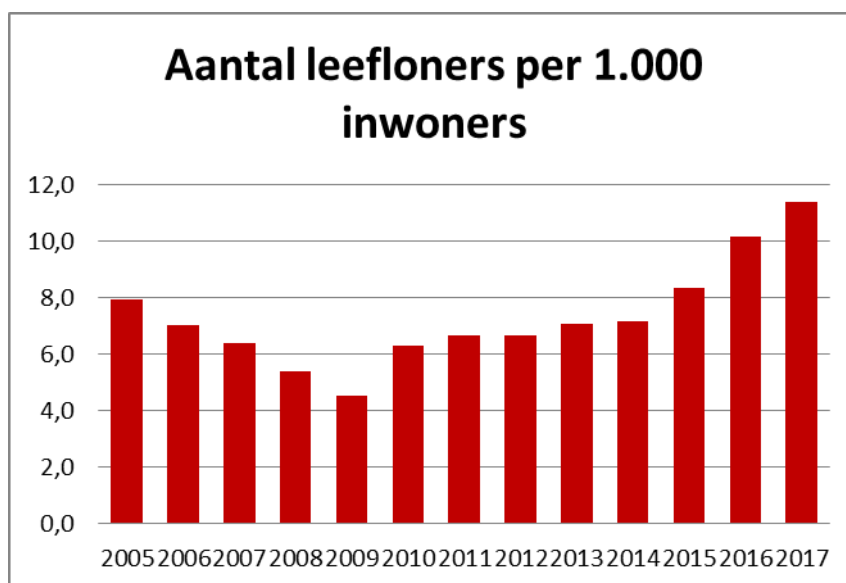
Met deze drie indicatoren kunnen we een beeld schetsen van de armoede in Lier: de zorgwekkende stijging van de kinderarmoede en de stijgende groep met een betalingsachterstand moeten Lier zorgen baren.

Deze indicatoren geven ons een blik op de toekomst: een duale samenleving ontwikkelt zich in Lier.

2. Wie is arm?

Bovenstaande grafieken geven een indicatie van de armoede te Lier. De volgende twee geven een beeld van wie er in armoede leeft.

De eerste grafiek geeft een beeld van de evolutie van het aantal leefloners te Lier. We zien twee trends: dalend van 7,92 leefloners per duizend inwoners in 2005 tot 4,51 in 2009 en daarna stijgend tot 11,41 in 2017.

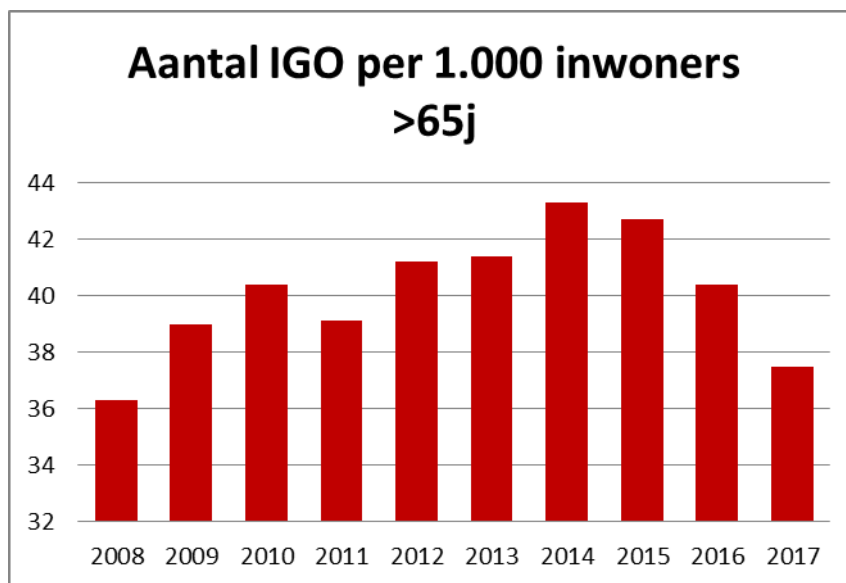
402 gezinnen moeten leven van een armzalig leefloon.

De vraag is: welk beleid voert de stad Lier voor deze gezinnen? Is dit een genereus beleid of ...?

De tweede grafiek geeft ons een zicht op de evolutie van het aantal arme ouderen. Lier kent heel wat ouderen die met een inkomensgarantie voor ouderen (IGO) moeten leven. Het aantal mensen die met een IGO moeten overleven per duizend inwoners van 65 jaar of ouder daalt, stijgt van 36,3 in 2008 tot 43,3 in 2014 waarna het daalt tot 37,5 promille.

Ondanks de lichte daling van de voorbije jaren, zijn er in 2017 nog steeds 272 ouderen die moeten overleven met een armzalige IGO.

Ook hier rijst de vraag welk beleid de stad Lier voert voor deze groep ouderen.

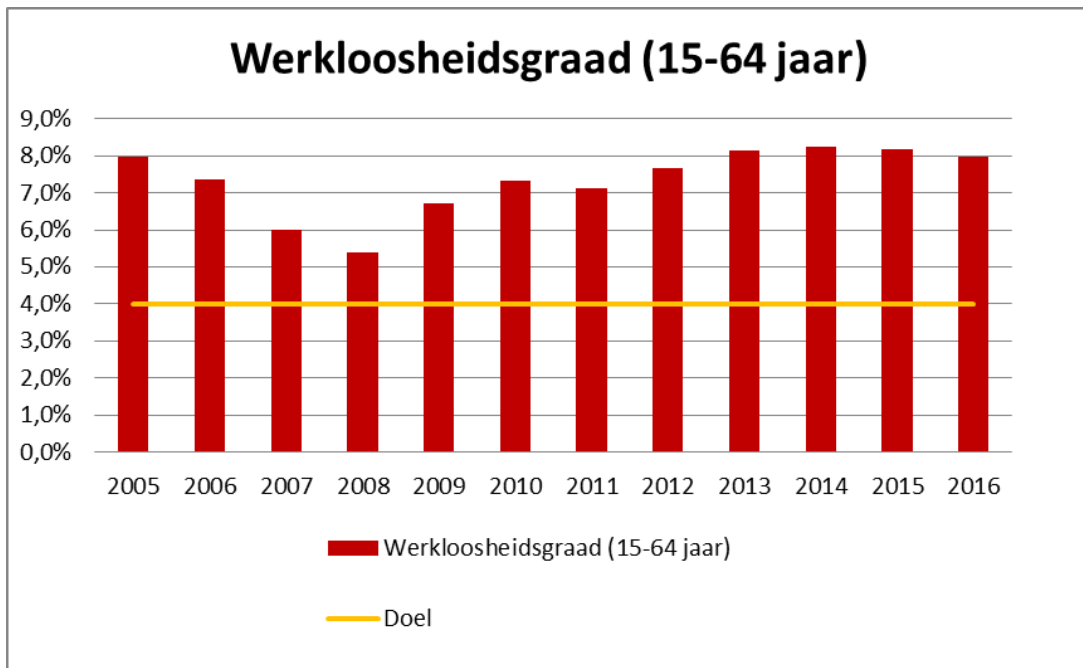
Wie is arm? De bovenstaande grafieken geven een indicatie: vooral oudere personen en mensen met een leefloon leven met een armoederisico of onder de armoedegrens.

3. Wie werkloos is, is meestal arm

Naast gepensioneerden en leefloners leven personen die lang werkloos zijn vaak in armoede. De recente federale maatregelen die langdurige werkloosheid bestraffen, duwen mensen in de armoede. Of deze bestraffing mensen helpt is echter geen uitgemaakte zaak. Integendeel, hoe harder gezinnen moeten proberen te overleven, hoe moeilijker het wordt om uit armoede te geraken¹.

De werkloosheidscijfers voor Lier liggen relatief laag, maar er wordt geen vooruitgang geboekt. Na een hoopvolle daling tot 5,4% in 2008, klimt de werkloosheidsgraad opnieuw om te stabiliseren rond rond het oorspronkelijke niveau van 8% vanaf 2013.

Het decenniumdoel is vastgelegd op 4%. De werkloosheidsgraad blijft even ver verwijderd van het decenniumdoel als in 2005.

Wie zijn de werklozen in Lier? We hebben er een zicht op voor 2015: in Lier is 5,6% van de personen van EU-afkomst werkloos. Voor Lierenaars uit Europese niet-EU-landen is dat 11%, voor deze uit andere landen 13,9% en voor Lierenaars afkomstig uit Turkije of de Maghreblanden is dat 12,1%.

De werkloosheid in Lier ligt in 2016 nog steeds even hoog als in 2005 en ligt dus nog steeds even ver verwijderd van het decenniumdoel. Heel wat personen met een migratie-achtergrond zijn werkloos.

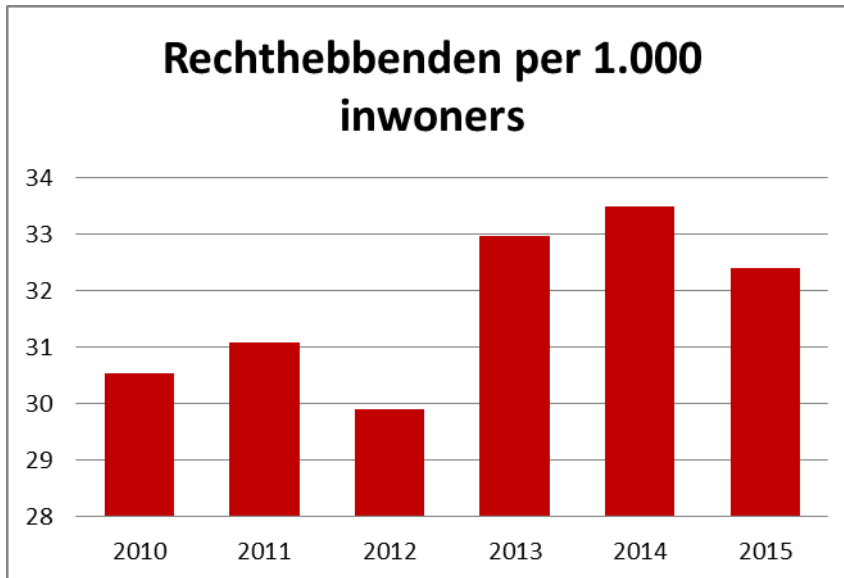
Heeft Lier een beleid gericht op deze verschillende groepen?

4. Gezondheid

Wie arm is, is ziek of wie langdurig ziek is, is arm. Wie extra zorg nodig heeft, heeft meer middelen nodig om deze te bekostigen. Hiervoor heeft Vlaanderen onder meer de zorgverzekering ingevoerd. De zorgverzekering bekijkt enkel de graad van de nodige zorg. Wie extra zorg nodig heeft kan rechthebbend zijn op een maandelijkse zorgpremie.

De zorgpremie geeft m.a.w. geen indicatie of mensen met zorg in armoede leven. Ze duidt enkel het aantal rechthebbenden aan die extra ondersteuning nodig hebben: de zorgpremie helpt hen hierbij.

Het aantal rechthebbenden op een zorgpremie geeft wel een duiding welk welzijnsbeleid de gemeente Lier moet voeren. Het aantal rechthebbenden stijgt van 30,5 promille tot 32,4 promille. In 2015 zijn er 1.123 personen in Lier die een zorgpremie ontvangen.

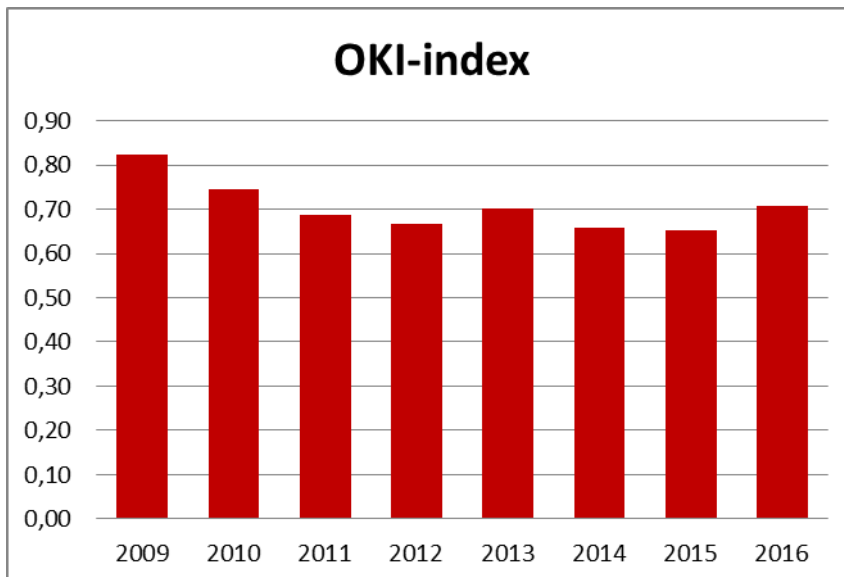
Personen met een IGO kunnen een zorgpremie ontvangen. Beide grafieken moeten dan ook samen gelezen worden. De zorgpremie kan voor veel ouderen een belangrijk verschil uitmaken. De vraag is of Lier een beleid voert voor deze groepen?

5. Onderwijs

Onderwijs was in de vorige eeuw de grote gelijkmaker. Dankzij (de democratisering van) het onderwijs is er een serieuze sociale mobiliteit op gang gekomen. Onderwijs dat alle jongeren een kans geeft is ook vandaag meer dan belangrijk.

De Kind en Gezin-kinderarmoede-indicator toont voor Lier een negatieve trend. Stijgende kinderarmoede zal op termijn impact hebben op de schoolresultaten. We kunnen verwachten dat de jonge kinderen die vandaag in armoede opgroeien, morgen met achterstand of zelfs zonder diploma de school verlaten. We kunnen verwachten dat deze jongeren morgen de waterval in het onderwijs meemaken. Lier heeft er dan ook alle belang bij om een inclusief onderwijsbeleid te voeren.

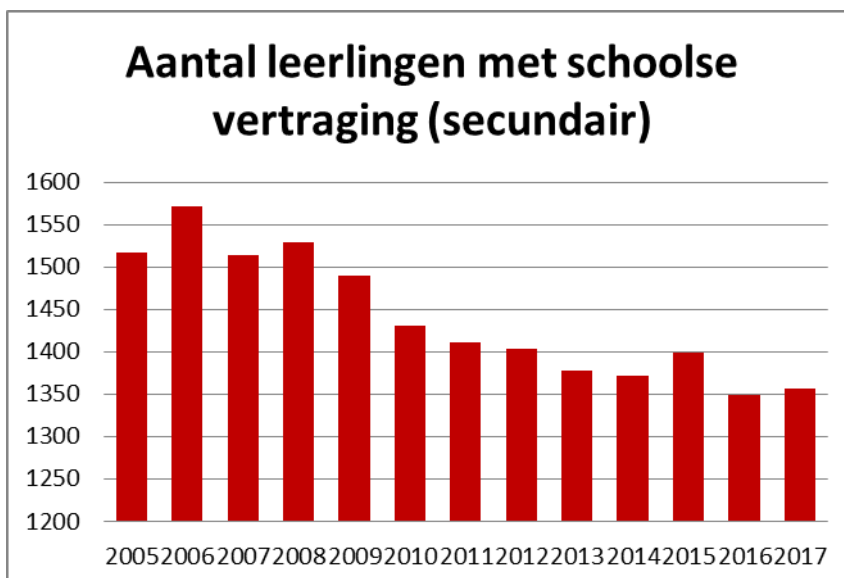
Vlaanderen heeft een onderwijsarmoede-indicator ontwikkeld: de OKI-Indicator. Deze wordt berekend als het aantal van de 4 leerlingenkenmerken (Thuis taal niet-Nederlands, Laag opleidingsniveau van de moeder, Ontvangen van een schooltoelage, Wonend in een buurt met hoge mate van schoolse vertraging) waaraan de leerlingen voldoen, gesommeerd voor alle leerlingen, en vervolgens gedeeld door het totaal aantal leerlingen. De OKI is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4. Hoe hoger, hoe meer kans op kansarmoede.

De OKI-index voor Lier vertoont een licht dalende tendens van 0,82 in 2009 tot 0,65 in 2015. In 2016 stijgt ze terug tot 0,71. De OKI-index is relatief laag, maar de stijging het laatste jaar moet Lier zorgen baren. De vraag is dus hoe deze index verder zal evolueren gezien de explosief stijgende evolutie van de Kind en Gezin-indicator.

Een andere indicator is het aantal leerlingen met schoolse achterstand. Deze indicator vertoont een dalende trend van 1.572 leerlingen met schoolse achterstand in 2006 tot 1.357 in 2017. Vanaf 2016 zien we terug een stijging.

In 2017 hebben 1.357 jongeren de school met 2 jaar achterstand verlaten. Dit zijn allemaal jongeren die het moeilijk zullen hebben op de arbeidsmarkt en bijgevolg gemakkelijker in armoede terecht kunnen komen.

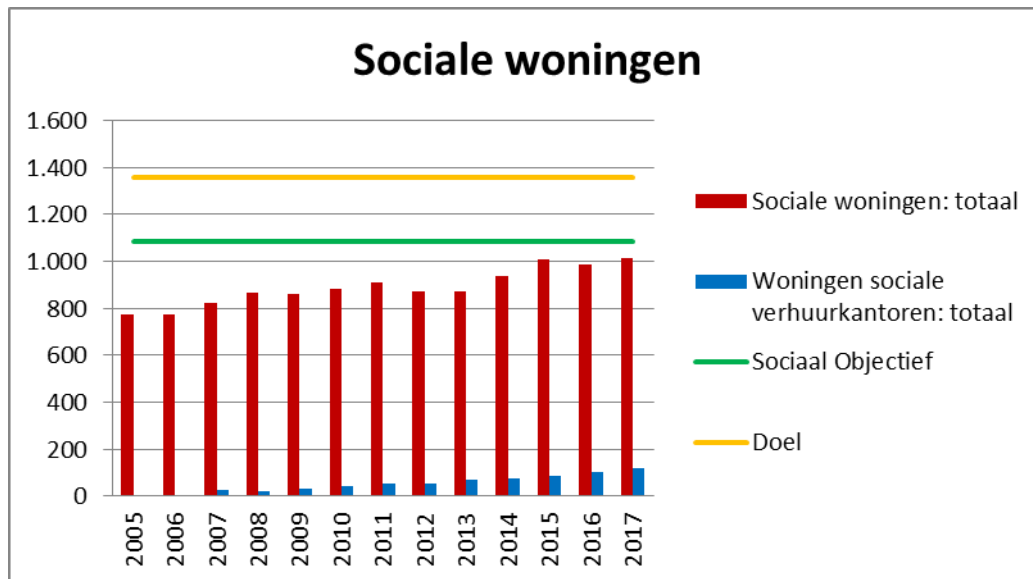

Jongeren die Nederlands niet als thuistaal hebben lopen alarmerend vaker een schoolse achterstand op: 26,5% tegenover 4,5% van de jongeren die wel Nederlands als thuistaal hebben. Dat is maar liefst 18 keer meer!

De Kind en gezin-indicator geeft aan dat deze groep niet zal verminderen. Heel wat kinderen worden geboren in armoede of zijn jong in armoede. Deze groep stijgt jaar na jaar. Vooral kinderen die moeders hebben met een migratieachtergrond worden getroffen: ruim 1 op 3 van deze kinderen leven in kansarmoede. De uitdaging voor Lier is dan ook helder: een inclusief schoolbeleid is nodig.

6. Wonen

Wonen is het domein bij uitstek waar een gemeente of stad een verschil kan maken. Een gemeente maakt via haar ruimtelijk beleid en via haar woonbeleid een wezenlijk verschil: een sociaal woonbeleid helpt gezinnen uit armoede.

Vlaanderen heeft voor alle gemeenten een sociaal objectief vastgelegd. Dit sociaal objectief voor Vlaanderen is echter 25.000 sociale woningen lager dan het Decenniumdecenniumdoel. Het is met andere woorden een bescheiden decenniumdoel. Voor de stad Lier ligt het sociaal objectief op 1.088 sociale huurwoningen.

We vergelijken het aantal sociale woningen ook met het decenniumdoel. Deze ligt voor Lier op 1.360 sociale huurwoningen.

We merken een hoopgevende, stijgende trend in Lier. Het aantal sociale woningen stijgt met 240: van 772 in 2005 tot 1.012 in 2017. Dankzij het groeiend aantal SVK-woningen (van 25 naar 121), stijgt het aantal sociale huurwoningen boven het sociaal objectief.

Met de SVK-woningen erbij gerekend, blijft Lier nog 227 woningen verwijderd van het decenniumdoel.

De stad Lier heeft de laatste tien jaar duidelijk ingezet op zowel sociale woningen als SVK-woningen. Als dat beleid aangehouden wordt, ligt het decenniumdoel binnen haar bereik.

Toch is er nog steeds een reëel tekort aan sociale woningen. Dat heeft gevolgen voor huurders op de private huurmarkt. Te weinig sociale woningen betekent steeds meer huurders die te hoge

woonlasten moeten betalen en die in armoede terecht komen. Voor 2016 hebben we cijfers: 52% van de huurders moet meer dan 30% van hun inkomen besteden aan woonlasten. Dat is ruim de helft!

Ook hier heeft Lier een belangrijke uitdaging: sociale woningen zijn een belangrijke instrument in de strijd tegen armoede. Meer sociale woningen zijn nodig om gezinnen uit armoede te halen. Een verdere uitbouw van het aantal woningen blijft nodig.

7. Uitdagingen voor Lier

Net zoals andere gemeenten staat Lier voor heel wat uitdagingen. De lokale armoedebaarometer legt de grote uitdagingen bloot.

De kansarmoede is de laatste vier jaar meer dan sterk gestegen tot bijna 16% in 2017. Dit hoog % vertaalt zich de komende jaren in armoede op school, jongeren met schoolse achterstand en op lange termijn werkloosheid.

Gemeenten kunnen een beleid voeren gericht op kinderarmoede: de gezinnen opsporen, begeleiden, een menswaardig bestaan geven en een schoolbeleid voeren dat rekening houdt met kinderarmoede.

Uit de bovenstaande grafieken en cijfers blijkt ook het hoog aantal mensen met een migratieachtergrond dat rond de armoedegrens leeft. In vergelijking met personen geboren in België hebben zij een veel grotere kans op werkloosheid (1 op 6), op schoolse achterstand (1 op 4), en op kinderarmoede (2 op 5 kinderen met moeders met een migratieachtergrond).

Een integratiebeleid en een antidiscriminatiebeleid gaan hand in hand. Dit is ook voor Lier een uitdaging.

Naast personen met een migratieachtergrond zijn er heel wat andere gezinnen die leven rond de armoedegrens: kinderarmoede stellen we immers vast bij 8% van Belgische origine.

Het aantal leefloners stijgt vanaf 2009 tot bijna 12 perduizend. Het aantal werklozen daalt licht, maar blijft hagen op 8%. De betalingsachterstand en de energiearmoede vertonen een negatieve tendens. Deze cijfers stellen extra vragen naar het sociaal beleid van Lier.

Het sociaal en integratiebeleid kan zeer effectief zijn: het helpt mensen uit armoede, het helpt mensen die een beroep doen op het OCMW, het integreert mensen in de Lierse samenleving. Lier kan sociaal investeren, maar moet ook een beroep kunnen doen op solidariteit van naburige gemeenten en Vlaanderen.

Het aantal leerlingen met schoolse achterstand en de OKI-Index stijgen opnieuw. Een meer dan negatief signaal. De stijgende kinderarmoede kan deze trend versterken, tenzij de stad ingrijpt.

Lier voert een sociaal woonbeleid, de laatste drie jaar blijft het aantal woningen echter stabiel. Bijkomende investeringen zijn nodig, want de nood is hoog: bijna 1 op 2 huurders besteedt meer dan 30% van hun inkomen aan huur.

Meer sociale woningen zijn dus de uitdaging.

ⁱ Zie ook Decenniumdecenniumdoelen, 10 jaar armoedebaarometers, een decennium armoedig beleid.